

PM

HAMRA VÄSTRA, DETALJPLAN FÖR
FUNÄSDALEN 16:94 MED FLERA -
RENNÄRING

Slutrapport

2025-11-10

Henrik Sjöberg, Petter Esberg

Innehåll

Hamra västra, Detaljplan för Funäsdalen 16:94 med flera - RENNÄRING	1
1 Inledning	3
2 Motivering av störningszoner	3
3 Konsekvensbedömning.....	5
3.1 Bedömningsmetodik	5
3.2 Påverkan från en ny och större toppstuga.....	9
3.3 Samlad bedömning	11
4 Redogörelse för samebyns synpunkter i anslutning till planarbetet.....	12
5 Förtydligande gällande skademinimerande åtgärder	13
6 Referenser	14

1 Inledning

Berg och Härjedalens miljö- och byggförvaltning har fått i uppdrag av miljö och byggnämnden att pröva platsens lämplighet för en utökning av Tännadalens skidanläggning på den del som kallas Hamra västra genom en detaljplan. Syftet med detaljplanen är att möjliggöra utbyggnad i och kring Tännadalens skidanläggning med nya bostäder, centrumfunktion, skidbackar och liftar. Förändringarna kan bidra till att minska strukturella problem och bidra till att skapa och bevara ett större utbud av service året runt. Planområdet ingår i ett större område som tidigare har studerats i ett planprogram. Hamrafjällets Lift AB har gett Tyréns i uppdrag att ta fram ett PM med en fördjupad analys gällande detaljplanens påverkan från delar av detaljplanen, samt tydliggöra frågor som framkommit i samband med det formella samrådet.

Data som har använts vid karframställan är hämtat från sametingets data¹ för rennäringens markanvändning.

2 Motivering av störningszoner

Toppstugans verksamhet omfattar restaurang, värmestuga och utställningslokal. Den nya toppstugan planeras att placeras cirka 60 meter sydväst om den nuvarande byggnaden, närmare Svansjön. En etablering av ny toppstuga genererar i sig själv inga nya besökare i området, men kommer sannolikt kunna medföra att större besöksgrupper söker sig till anläggningen. Exempelvis vid teambuildingaktiviteter, konferenser och liknande. Under högsäsong, särskilt sommartid, bedöms också den nya toppstugan bidra till fler besökare som vill kunna blanda bekvämligheter med kortare dagsturer i fjällmiljö.

Det är rimligt att tro att de påtagligaste effekterna från en ny toppstuga uppstår i området närmast själva stugan, varefter störningseffekterna minskar ju längre bort från stugan man kommer. Hur en platsspecifik störning på renskötseln yttrar sig beror på flera faktorer. Exempelvis vilken typ av aktiviteter som besökarna ägnar sig åt, trender inom friluftsliv, och hur landskapet ser ut.

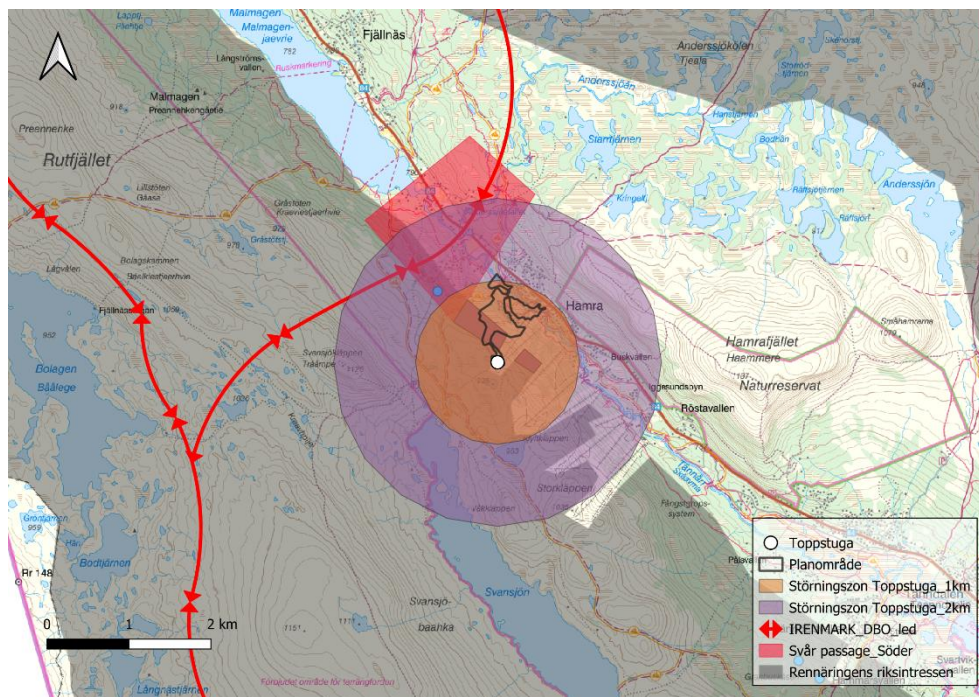
¹ Sametinget. (2025). *Sametingets GIS-data*. Sametinget.

De störningszoner som använts i rennäringsanalys för planprogram Hamra (se Figur 1) sammanfaller med resultat från en studie utförd av Etour², som visar att de mest populära aktiviteterna vid fjällbesök är kortare turer på 1–3 timmar, med en genomsnittlig aktionsradie på 1–2 kilometer. Zonerna har även verifierats med studier för påverkan på rennäringen gällande olika typer av omvärldsfaktorer³. Den mest påtagliga störningen från toppstugan, med kringaktiviteter, förväntas därför uppstå inom en radie av 1 km (zon 1), inom vilken besökare når Svansjön. Inom radien 1-2 km (zon 2) rör sig fortfarande ett förhållandevis stort antal människor (exempelvis i riktning mot Vättafjällets topp) men inom denna zon bedöms den nya toppstugan inte medföra några betydande skillnader i störning i jämförelse mot dagens verksamhet. Vad beträffar cykling (som potentiellt innebär längre dagsturer och alltså störning inom den yttre störningszonen) finns idag inte några utpekade cykelleder i området⁴.

² Peter Fredman, Sandra Wall Reinius, Klas Sandell, Christine Lundberg, Maria Lexhagen, Bosse Bodén och Annika Dahlberg. 2014. *Besök och besökare i fjällen*. Etour

³ Skarin, A. Åhman, B. (2014) Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. Polar Biology.

⁴ Funäsfjällen. (2025, oktober 16). *Cykelleder på fjället, längs lummiga dalar och skogar*. Hämtad 22 oktober 2025, från <https://funasfjallen.se/vara-cykelleder/>

Figur 1. Planområde och toppstuga med störningszoner 1 och 2 kilometer

3 Konsekvensbedömning

En utgångspunkt i bedömningen av påverkan från en ny och större toppstuga är att det vid tiden för kalvning och flytt i regel är lågsäsong i fjällen. De som då besöker toppstugan bedöms i princip uteslutande hålla sig till toppstugan och denna period bedöms därför inte påverka renskötseln i betydande utsträckning. En eventuell ökad störning bedöms dock kunna ske sommartid när renarna söker sig upp på högre höjder för att hitta snölegor och skydd från insekter. Ett större antal besökare, som väljer att göra dagsturer som avslutas i toppstugan, kan då göra att renarna trängs undan, eller avstår från att söka sig till området i samma utsträckning som tidigare. Potentiell stress för renarna kan i sådana fall uppstå om de exempelvis inte kan nå snölegor eller Svansjön, för att söka svalka.

3.1 Bedömningsmetodik

Bedömningsgrunderna baseras på en samlad bedömning av markens värde för rennäringen samt planerad verksamhets effekt på rennäringens bedrivande utifrån aspekterna *Betesresurs*, *Betesro* och *Funktionella samband*. Beskrivning av markens värde presenteras i Tabell 1.

Tabell 1. Nivåer för markens värde för rennäringen.

Markens värde	Beskrivning
Högt	Marker med avgörande betydelse för rennäringens bedrivande. Oumbärligt bete eller marker nödvändiga för funktionella samband. Kan bland annat utgöras av kärnområden i riksintresse. Marginell effekt av förlust ger stora konsekvenser, exempelvis kan betestillgång ej längre bära renhjord för vinterbetesgrupp/grupper. Utan dessa marker är förutsättningarna att bedriva meningsfull rennäring långsiktigt hotade. Inga godtagbara motsvarande alternativ existerar.
Måttligt	Marker med betydande värde för rennäringen. Reguljära flyttleder med goda förutsättningar eller det enda kvarvarande alternativet till föredraget stråk med motsvarande funktion. Marker som generellt uppvisar frekvent nyttjande över tid. Huvudsakligen områden som berörs av riksintresseanspråk. Samebyns flexibilitet att hantera framtida förändrade förutsättningar går förlorad. Rennäringen kan behöva göra försvårande anpassningar.
Lågt	Marker med begränsad betydelse för rennäringens bedrivande. Avser bland annat geografiskt utsträckta betesområden med mer än tillräcklig kapacitet att bära förväntat antal grupper, samt reservbetesområden eller sekundära flyttleder med ingen eller mycket lågfrekvent användning. Samebyns flexibilitet och marginaler minskar men är fortsatt att betrakta som tillräckliga. Alternativa marker och stråk som har mer gynnsamma förutsättningar och föredras existerar.

I Tabell 2 presenteras nivåerna av effekt (stor, måttlig, liten, obetydlig samt positiv) som används för bedömning av vilka effekter den planerade verksamheten har på rennäringen. Metodiken och bedömningsmodellen beskrivs mer utförligt i Handbok rennäringens utredningar⁵.

Tabell 2. Nivåer vid bedömning av effekt på rennäringens bedrivande.

Planerad verksamhets effekt på rennäringen			
	Beskrivning		
Nivå	Betesresurs	Betesro	Funktionella samband
Stor negativ	Betesresursens omfattning reduceras så mycket att området riskerar att förlora sin funktion.	Betesron påverkas till den grad att området riskerar att inte längre kunna nyttjas.	Funktionella samband bryts helt.

⁵ Ecogain (2023) Handbok Rennäringens utredningar. Svensk Vindenergi.

Måttligt negativ	Betesresursen reduceras och fragmentering ökar. Högre grad av sporadiskt betesutnyttjande. Märkbart ökad arbetsbelastning, exempelvis till följd av flytt mellan fragmenterade områden, stödutfodring.	Betesron försämras. Lägre betesutnyttjande till följd av ökad stress hos renen. Märkbart ökad arbetsbelastning, exempelvis till följd av ökat behov av kantbevakning.	Försämrad möjlighet att nyttja funktionella samband. Arbetsbelastning ökar, exempelvis till följd av ökat behov av aktiv drivning vid flytt.
Liten negativ	Betesresursen reduceras i liten mån utan väsentlig betydelse för landskapets funktion.	Liten påverkan på renarnas betesro. Arbetsbelastning påverkas till viss grad, dock inom ramen för den dagliga anpassningen av renskötseln.	Liten försämrad påverkan på möjlighet att passera och nyttja marker. Vissa justeringar kan krävas vid flytt och drivning, dock inom ramen för den dagliga anpassningen av renskötseln.
Obetydlig	Ingen eller minimal del av betesresursen påverkas.	Betesro påverkas inte.	Fri strövning eller flyttleder påverkas inte.
Positiv	Etableringen ger tillgång till nya betesmarker, ger befintliga betesmarker bättre långsiktiga förutsättningar eller liknande.	Bättre förutsättningar för betesro skapas, exempelvis genom minskade störningar vid källa alternativt genom avskärmning, minskad mänsklig aktivitet eller liknande.	Förbättrad möjlighet att passera och nyttja marker. Möjligheter till fri strövning förbättras. Kan exempelvis bero på att planerad åtgärd utgör en positiv avgränsning som skyddar renarna från att rör sig in i problematiska områden.

Den samlade bedömningen är det samlade utfallet av båda dessa aspekter, värdet och effekten, med tillhörande bedömning av åtgärder landar i en matris i stil med den som framgår av figur 2 nedan.

		Markens värde för rennärningen			
		Obetydligt/ ej tillämbart	Litet	Påtagligt	Högt
<i>Effektens omfattning och riktning</i>	Stor negativ				
	Måttligt negativ				
	Liten negativ				
	Obetydlig				
	Positiv				

Figur 2. Matris bedömningsmodell.

Respektive nivå i bedömningsmatrisen i Figur 2 kopplas därefter till behovet av att överväga försiktighetsmått och skyddsåtgärder. Behovet av åtgärd för de olika nivåerna framgår av Tabell 3.

Tabell 3. Nivåer av bedömda konsekvenser och koppling till behov av åtgärder.

	Innebörd	Åtgärd
	Stor negativ konsekvens	Ska övervägas
	Måttlig-stor negativ konsekvens	
	Måttligt negativ konsekvens	Bör övervägas
	Liten-måttligt negativ konsekvens	
	Liten negativ konsekvens	Kan övervägas
	Obetydlig konsekvens	Ej nödvändig
	Positiv konsekvens	

3.2 Påverkan från en ny och större toppstuga

Generellt bedöms en ny toppstuga inte locka turister som använder toppstugan som utgångspunkt för längre turer på fjället. Den nya utformningen bedöms istället ge ett större fokus på själva toppstugan och verksamheten däri. Större fönster, fler bord och kanske ökad möjlighet till aktiviteter under kvällstid bedöms i första hand locka besökare och sällskap som inte har utrustning för att genomföra längre turer. Framförallt vinter- och vårvintertid kan därför toppstugan ge en samlande effekt på besöksflöden snarare än att sprida dem över ett större område. Vid bra väderförhållanden sommartid, höst och eventuellt under tidig vårvinter, bedöms dock både större och mindre sällskap kunna göra någon dagstur, för att sedan avsluta dagen vid toppstugan. Liknande besöksmönster kan eventuellt också förstärkas vad beträffar familjeutflykter/dagsturer. Det bedöms vara troligt att de flesta av turerna då går mot målpunkter i området som Svansjön och Vättafjället (ca 4km från toppstugan, se Figur 1).

Sammantaget bedöms påverkan inom störningszonen - 1km, kunna förstärkas något till följd av ett förmodat större antal besökare och fler som rör sig på befintliga stigar omkring toppstugan. En studie⁶ som undersökt besök i fjällområden visar också att de flesta besökare vid en toppstuga eller liknande, rör sig inom en radie av en till två kilometer. Markslitage bedöms i huvudsak ske kring befintliga stigar. Stora grupper av människor bedöms generellt orsaka mer störning på renarna än de som vandrar i mindre grupper. Tillfällen, då stora och relativt sammanhängande grupper rör sig utanför 1 km-störningszonen bedöms framförallt ske sommartid när renarna generellt befinner sig vid sommarbeteslandet längre västerut. Det går dock inte att utesluta att renar befinner sig i området under sommartid, varför det heller inte helt går att utesluta viss störning till följd av den nya toppstugan.

3.2.1 Betesresurs

Markens värde

Naturmiljön och topografin i anslutning till den planerade toppstugan karaktäriseras av typiskt skandinavisk kalvfjällsmiljö, vilket indikerar förutsättningar för goda betesförhållanden, med tillgång till gräs, örter, sly och bärris. Den direkta påverkan som uppstår på betet till följd av befintlig toppstuga och dess fysiska fotavtryck bedöms vara mycket liten. Påverkan

⁶ Peter Fredman, Sandra Wall Reinius, Klas Sandell, Christine Lundberg, Maria Lexhagen, Bosse Bodén och Annika Dahlberg. 2014. *Besök och besökare i fjällen*. Etour

begränsas sannolikt till de leder och stigar som finns i anslutning till stugan. Eftersom området kring toppstugan utgör en mycket liten del av ett större sammanhängande område, och heller inte bedöms vara avgörande för renarnas möjlighet att hitta bete i området, bedöms betesresursen värde i anslutning till toppstugan uppgå till *liten*.

Effekt

Den planerade toppstugan ianspråktar i sammanhanget ett mycket litet markområde där påverkan från befintlig stuga idag sannolikt redan är påtaglig. Vegetationstäcket bedöms vara litet eller obefintligt på grund av tidigare eller pågående anläggningsarbeten eller motsvarande. Det fysiska fotavtrycket för en större toppstuga bedöms vara försumbart i sammanhanget. Inom den närmsta kilometersradien runt stugan kan ett eventuellt förändrat besöksmönster (med bättre förutsättningar för att ta emot större grupper) sannolikt innebära att befintliga stigar breddas, alternativt att nya skapas. Dessa effekter bedöms dock vara av mycket lokal karaktär och bedöms inte påverkabetesresursen i sådan utsträckning att det begränsar renskötselns användning av området. Indirekta undanträngningseffekter på renarna, från besökare (och då framför allt större grupper) bedöms i huvudsak uppstå under perioder då renarna inte är som mest störningskänsliga. Såsom betet nyttjas, i övergångsperioder inför vinter- eller sommarbetet, då det kan anses vara lågsäsong i fjällen, bedöms betet i området inte vara helt otillgängligt för renarna. Effekterna på betesresursen till följd av den nya toppstugan bedöms uppgå till *liten negativ*.

3.2.2 Betesro

Markens värde

Den planerade toppstugan har ett litet fysiskt fotavtryck och är lokaliserad i ett område med befintliga omgivningsstörningar från skidområdet, med toppstationer och vändhjul. I toppstugans närhet är bedömningen att betesron redan idag är påverkad negativt. Värde med avseende på betesro bedöms följaktligen uppgå till *liten*

Effekt

Den planerade verksamheten förväntas generera vissa omgivningsstörningar, där den mest påtagliga effekten bedöms kunna uppstå vid de tillfällen större grupper inte bara nyttjar toppstugan, utan även gör dagsvandring mot exempelvis Svansjön eller Vättafjället. Det bedöms dock vara troligt att de tillfällen när större grupper gör sådana dagsturer sammanfaller med perioder då renarna är mindre störningskänsliga. Vid

perioderna för kalvning (sen april-maj) eller flytt (oktober-december) bedöms det vara mer troligt att besökarna endast i undantagsfall gör turer ut på fjället. Antalet besökare som gör dagsturer bedöms i planalternativet öka marginellt och ge upphov till något större omgivningseffekt. Effekten bedöms uppgå till *liten negativ*

3.2.3 Funktionella samband

Markens värde

I närhet till toppstugan har ett funktionellt samband identifierats, som en alternativ flyttväg mot sommarbetesland. Toppstugans fysiska fotavtryck bidrar inte direkt med barriäreffekter, men indirekta effekter kan bidra med undanträngningseffekter som bidrar till att i någon mån försvåra passage till och från sommarlandet med en minskad flexibilitet som följd. Bedömningen är att markens värde uppgår till *litet*

Effekt

Möjligheten till att nyttja funktionella samband kommer med ett genomförande av planen till viss mån försämrats. Till detta förväntas arbetsbelastningen kunna öka, exempelvis för samling och aktiv drivning vid flytt. Alternativa stråk kommer fortsatt existera. Bedömningen är att effekten uppgår till *liten negativ*

3.3 Samlad bedömning

Effekterna från den nya toppstugan bedöms huvudsakligen uppstå inom en radie av 1 km, men det går inte att utesluta att den nya toppstugan lockar större grupper att göra dagsturer som sedan avslutas i restaurangen. Eftersom högsäsongen för fjällturismen, och perioden då större grupper troligtvis beger sig ut på dagsturer, inte sammanfaller med de perioder då renarna är som mest störningskänsliga, samt att den mesta påverkan sker närmast toppstugan, bedöms värdet av det aktuella området vara litet. Effekterna från den nya toppstugan bedöms bli relativt små, med liten negativ effekt (se Figur 3). Eftersom det föreligger vissa osäkerhetsaspekter i hur turismen utvecklas kan dock åtgärder för att minska påverkan, särskilt sommartid, övervägas. Vid ett stort antal besökare går det exempelvis inte att utesluta att störning under sommaren kan bli relativt påtaglig. Tidiga åtgärder för att begränsa besökarnas påverkan, och att skapa förståelse för renen och renskötseln bedöms vara av vikt för att minska risken för effekter från sådana osäkerheter.

		Markens värde för rennäringen			
		Obetydligt/ ej tillämpbart	Litet	Påtagligt	Högt
Effektens omfattning och riktning	Stor negativ				
	Måttligt negativ				
	Liten negativ		Funktionella samband Betesro Betesresurs		
	Obetydlig				
	Positiv				
			Innebörd	Åtgärd	
			Stor negativ konsekvens	Ska övervägas	
			Måttlig-stor negativ konsekvens		
			Måttligt negativ konsekvens	Bör övervägas	
			Liten-måttligt negativ konsekvens		
			Liten negativ konsekvens	Kan övervägas	
			Obetydlig konsekvens	Ej nödvändig	
			Positiv konsekvens		

Figur 3. Konsekvensbedömning, Ruvhten Sijte sameby

4 Redogörelse för samebyns synpunkter i anslutning till planarbetet

I anslutning till detaljplanens formella samråd har samebyn framför att planområdet delvis är beläget inom området för riksintresse rennäring. Samebyn har meddelat att det vid ett genomförande av planen inte kan uteslutas att en påverkan på renarna i området uppstår. Trots detta ser samebyn möjligheter till samverkan och har inget övrigt att erinra mot detaljplanen. Samebyn förutsätter en fortsatt delaktighet i planprocessen.

Till detta har det under framtagandet av planen förts samtal mellan exploatören och samebyn. Vid möte 2025-02-20 framförde samebyn ett antal synpunkter som sammanfattas i punktform nedan:

- Behovet av att arbeta för att besökare ska kunna observera renarna i fjällmiljön på avstånd, exempelvis genom att installera kikare vid väl valda lokaliseringar.
- Behovet av att förbättra skyltning och informationsmaterialet med syftet att öka tydlighet, naturvärden och den samiska kulturen.
- Minimera bullernivåer vid evenemang och säkerställa att dessa hålls på en nivå som inte stör renskötseln.
- Behovet av samarbetsavtal som förtydligar ansvarsfördelning mellan parter gällande skademinimerande åtgärder.
- Behovet av att synliggöra samisk kultur och historia genom informationsinsatser.
- Behovet av ett långsiktigt samarbete med rutiner för regelbundna avstämningar och insatser.

5 Förtydligande gällande skademinimerande åtgärder

Detaljplanens möjligheter till regleringar är begränsade och hanterar inte de åtgärder som samebyn tillsammans med exploatören har ansett vara effektiva för att minimera påverkan på rennäringen. Sådana åtgärder behöver hanteras i andra processer, exempelvis genom gemensamma avtal. Exempel på detta finns i förslag till samarbetsöverenskommelse som tagits fram mellan exploatören och samebyn. Nedan presenteras i punktform en sammanställning för överenskommelsen.

- Tännadalens Fjällanläggning AB (TFAB) strävar alltid efter att ta hänsyn till rennäringen vid planering av nya projekt och exploateringar.
- I den mån det är möjligt försöker TFAB undvika hinder för renarnas rörelser i området.
- TFAB kommer vid behov att slå gräset i backarna för att förbättra betesmöjligheterna för renarna.
- TFAB sätter bommar eller avspärning vid broar över Tännån för att hjälpa till att styra renarnas rörelser i vissa perioder, efter samråd med Ruvhten sijte.
- TFAB ser till att det finns informationsskyltar om rennäringen i området, i dialog med Ruvhten sijte.

6 Referenser

Ecogain (2023) *Handbok Rennäringsutredningar*. Svensk Vindenergi.

Funäsfjällen. (2025, oktober 16). *Cykelleder på fjället, längs lummiga dalar och skogar*. Hämtad 22 oktober 2025, från <https://funasfjallen.se/vara-cykelleder/>

Peter Fredman, Sandra Wall Reinius, Klas Sandell, Christine Lundberg, Maria Lexhagen, Bosse Bodén och Annika Dahlberg. 2014. *Besök och besökare i fjällen*. Etour

Sametinget. (2025). *Sametingets GIS-data*. Sametinget.